

Ex oriente

Ablakom a semmibe néz, az ég látszik belőle csak, meg egy fal, vörös, az agyagtéglák közében apró, szívós növények nőnek ki belőle, azt nézegetem munkaszünetben, meg a tépett szegélyű felhőket és a Napot. Úgy alakult, hogy nem kellett dolgoznom korán reggel, két könyvfördítés közt és egy kis luxust engedhettem meg magamnak az idei ős utolsó meleg napos reggelén. Az ideiglenes világosság fényeskedik nekem, ahogy azt mindenki másnak is gyakorta teszi.

Szóval a Nap. Kelet felől kel, ahogy azt minden áthallás nélkül is tudjuk. És tényleg. Ablakom osztott, régi, kazettás darab; úgy egy éve figyelem hajnalban, ébredéskor, melyik „lukban” jelenik meg korongja. Kinyitottam hát az ablakot, kék kávéscsuprommal a kicsi kék gyapjúszőnyegre kuporodtam. Az ablakon túl, a kék ragyogásban pici fénypontok cikáztak, valóságtól elrugaskodottak, azt hiszem, a szemem káprázik csak, vagy csillagokat látok, vagy mit szoktak ilyenkor mondani, hunyorgok és parányi fényességek szálló porként cikáznak, csak gyorsabban, biztos nem por tehát, légmozgás nincsen is éppen. Megvan a fiziológiai magyarázata a dolognak, de nem emlékszem már, micsoda, nem is fontos, csak az, hogy szép a látvány.

Nem először látok ilyesmit, és csodáltam mindig, mert elmúlik, amint sötét felé nézek, és nem is látom akármikor, néhanapján csak, a jelenség ritka vendég, ki kell érdemelni a fényességes cikázást, talán nagyon fáradtnak kell lenni hozzá, nézem tehát sokáig.

Hallucinálok? Van már huszonöt éve annak, hogy fizikaórán egyszer, mikor a fotonokról tanultunk, ez a kép jelent meg nekem a jelenség fogalmi értelmezésekor, bár persze egy foton az emberi szemnek láthatatlan, hiába meresztjük. Fizikából közepesenl jobb sosem voltam, mára csak azt tudom, hogy a fény elektromágneses hullám, de nem minden fényjelenség magyarázható meg az elektromágneses hullámok tulajdonságai alapján, és volt valami einsteini felvetés, hogy a fény hullám-e vagy anyag. Ha a hullámnál maradunk, arról van szó, hogy az anyag gerjesztett állapotából visszatér alapállapotba, ezt a gerjesztetlen elektron-pályára állást látjuk szemünkkel 390 és 780 nanométeres hullámhossz-tartományban fényként, ami nekem bölcsésznek elég misztikus így is, hogy a fény egyéb mitológiáit sutba ne dobjam.

Mostan pedig színes fénykúrát veszek. Megvárom, míg a Napból ideér a spektrum összes színét magában foglaló látható sugárzás, az adag, ami ebben a pillanatban hagyta el a koronáját, nyolc perc legalább, ha nem káprázik az emlékeztemben. Jön a fény, Keletről, mert kora reggel van, kilenc óra sincs még, melegít, jól esik, bele öltözöm.

Sötétebb napokra tartok a falamon egy fényképet, melyen washingtoni szobrász barátom áll a síófoki mólón, a hajókat biztos kikötőbe vezérlő lámpa

oszlopa mellett. Átcsap a betonon a tóvíz, a sűrűfényben olajos állagúnak látszik. Emlékszem mit tettünk aznap, amikor a fények ezen állását a pillanat tört része alatt nyitódó, záródó szerkezet és az ezüstnitrát-réteg leképezte így. Szélirányba fordítottuk az arcunkat mielőtt hátrasétáltam exponálni, és néztük a maradék fényt. Szóval a fény. Az gyönyörű. Úgy, hogy az ember a szél felé fordítja az arcát, mint hajó orrán a faragott sellő (én lenni kopott példány), és a lég történetesen fényirányból fúj, (szemet muszáj becsukni ezért), és úgy bámul félvakon bele a szelíd verőfénybe, vagyis napozik, mint jóllakott, lusta macska, ki lehetne bírni egész nap. De besötétedett és hazamentünk.

Gyertyát gyújtottam, kicsi fényt, finom bort ittunk, hozzá házikenyeret ettünk, én sütöttem, és kiültünk a nagy diófa alá, csillagot nézni. Fényes éjszaka volt, aztán ez is elmúlt.

Kedvenc fényeim számosak. Szép a katedrálisok színes üveglakán beszűrődő, a mécses pislákolása, a vízen tükröződő, a kékes-zöldes vagy sötét íriszvilanás, a mézzel csorgó, a feltartott tenyeren megtelepedő, a rozsdamentes acél láboshos forni készülő víz buborékjain csillanó, a felhőkön fehérülő, és a leveleket csupa harmatos, zöldre csillogtató sűrűfény, a veri az ördög a feleségét típus, mert miközben e fényesség kínálja magát élvezésre, nagy krokodilkönny-cseppekben még szemerkél az eső, közelről nézve a levelek erezete látszik, át, keresztül, mint mikor zseblámpát takarunk le a tenyerünkkel, csak negatívban. És még ezernyi színt és testet öltő fényt szeretek, fényévnyi lenne a felsorolás.

A múlt héten megint a kikötőben sétáltunk éppen, művészársaság, köztük a mólón, fotópozitívban álló művész úr és még két, szintén fiatal szobrász, egy magyar és egy félig angol, és fűre léptünk, ezért a parkőr sandán sandított ránk, de vele nem törődünk, nem is mondtam a fiúknak, hogy tilos, a hivatalos közeg pedig elkönyvelte tán, hogy bolondok vagyunk vagy miféne, mert nem mordult, úgy tett, mintha minket észre sem venne. Hála néki. Mert mi akkor ott a Rózsakertben a fénnel játszottunk éppen. Ökörnyálak húzódtak ugyanis a cserjékről a part menti sétány padjaiig, sok-sok ív, párhuzamosan, talán a szél viszi a pókfonalat, hogy ilyen pontosan egy irányba állnak, mintha hatalmas szövőszekeken lennének vetülékfonalak. Puha fehér fénnel csillogott a szövetlen szövődék, el kellett találni a szöveget, honnan láthatjuk egyáltalán, mintha ott lenne és nem is, akár a fény. Hüvelyk- és mutatóujjam közé vettem egy szakaszt, a másik kezemmel is, és a feszülő fonal mellett lépegetve felmotringoltam egy tízméternyi szakasz. Aztán ezt lazán összesodortam, és erős fonalat kaptunk, szóni lehetett volna akár, szobrászkezekben, erős húzásra szakadt csak el, meg amikor egyikük nekifutásból célszalagnak tett meg egy jó kötegnyt.

Jó volt nagyon, emlékezetemben megőrzöm, konzerv-kép a közelgő télre, amikor gyakran fényzomjas leszek.

Íróasztalom lámpájának izzójába bámulok időnként, ilyenkor bambulás van, nincs más gondolat, csak a fény, aztán a fehér műpapírra nézhetek megint, folyadékkristályos képernyő, feketék rajta a betűk. Meg vagyok világosodva ilyenkor, lightosan megy az írás, ahogy kell, hiába, az ember egy Napfüggő állat, rosszkedvem telét nemcsak York napsütése változtatja tündöklő nyárrá át, merthogy ott nem jártam még sosem.

A fény sebes, mégis állni látszik kamaszkorom kedvenc képein. Színes nyugati magazinokat lehetett venni antikváriumokban, négy-öt éves National Geographic-okat, egyikben gyönyörű vörös-fehér fénycsíkos északai kép, New York talán, az autók lámpája hosszú expozíciós idővel adta ezt a furcsa hatást. Gyönyörű volt. Élőben ilyen sosem látni, a fényt géppel képezve le persze más a helyzet, úgy többször is belenézhetünk ugyanabba a fénybe. „Bennszülött” barátom azt mondta, amikor mutattam neki, hogy kutya közönséges felvétel ez, nem is érti, hogy kerülhetett a magazinba, olcsó trükk, bármelyik kezdő fotós tud ilyesmit, nincsen benne képi fantázia egy csipet sem. Nekem pedig tetszett mégis.

A fény jó, a sötét rossz, a fény az élőké, a sötétség a létezésből kilépetteké, a külső sötétséget Máté említi pokolként. Mozgás a fény, fotonok, hullámok vagy mifene cikázásában látjuk, amit látunk, az élettelen pedig sötét. A hideg futkároz a hátamon minden gyertyafény-nézés alkalmával, nem tudom, miért, mindenszentekkor a temetőben, hanukakor és adventkor is, és ha a kedvessel ülünk a félsötétben, és szép, száraz fehér bor testén, a kehely két vékony, domború falán át vet szivárványszínű fényfoltot fehér kőpadlónkra a csekély erejű fény.

Legjobban mégis a fény nélküli fényt csodálom, a festmények trükkjét, miszerint egyszerű pusztá pigmentekkel a festőművészek fényességet varázsolnak a szűkös két dimenzióba. Mert a festett fényesség megnyilvánulhat mindenféle színben, barna is lehet akár, vagy mélylila, ha van sötétebbség, amihez lehet viszonyítani, fekete, fekete, fekete, ami nem szín, hanem maga a káosz, a mindent befogadó, a kezdet és vég. Barokkos látomásos rácsodálkozások, németalföldi életképek, angol tájkép-akvarellek tudnak olyan varázslatot tenni velem, hogy bámulok csak, és szólni kedvem nincsen, ami ritka pedig.

Egyéb csodák között csodálom továbbá a fémek csillogását, a bronzét különöst, amit különböző rafinált módokon lehet zöld, kék és rózsaszín patinával öltöztetni fel.

Fényességes oldalak mellett az árnyoldalakat is szeretem, mert árnyék nélkül nem sok értelme lenne a fénynek, észre sem vennénk. Az ördögnek nincsen árnyéka bizonyos mesékben, Mefisztónak a Mephisto stadionbeli jelenetében pedig több is van, elnyúlt, baljós fura foltok. Az árnyék-világgal játszottunk zsenge koromban; diavetítőbe nem tettünk filmet és kezünk vetülő árnyéka formázott nyulat, kutyát, sast. Az árnyék-nyúlak az orrát is mozgatni tudtam. Hasonló játékot művészi kivitelben láttam, kivetítő elé kormozott üveglapot tett a mester, azon rafinált, sokáig, szabályosan mozgó, összetett ingaszerkezetet indított el, ami arra a lapra különlegesen szabályos mintákat rajzolt, amilyeneket régen a játék élvezetért körzővel csináltunk, a középpontot egyenesek mentén víve egyre odébb, csak mi papíron. Ezt a mechanikus, koromra író gép-szerűséget akár a középkorban is megcsinálhatták volna, az üveglapot is meg lehetett volna oldani valahogy, talán, a katedrálisok ablakainak készítői találtak volna megoldást, kivetítőnek egy luk a falban, plusz a meglévő

optikai tudás megtette volna. És hol volt akkor még Foucault?! Akár abban a száz erődtemplomban is elvégezheték volna ezt a kísérletet, amiben egykor különös érzécsalódás ért. A hajóba léptünkben nagy ragyogást láttunk a keleti két ablakon, dúsán áradt be a fény, mintha anyagból lenne, nyomását éreztük szinte, és mintha ránk akarna omlani a fal, mintha betüremkedne, és bármelyik pillanatban beszakadna a masszív felület, olyan volt ez a látvány. Maga a fény okozta mindezt persze, illúzió; az egyik ablakon nagyobb fényesség emelte ki a fal síkjából az íves üveglapot. Másolatot készítettem a pillanatról, a fényképet gondosan őrzöm.

A valósághoz még jobban visszarugaszkodva: tegnap reggel napfürdőztem egy jól említett ablakom előtti, fent nevezett a kék szőnyegemen. Testemet a Nappal való kölcsönhatásának vettem alá, a fény bőrömbe beszívódott, és jó kedvem lett tőle nagyon. Ha a fény a festett testeknek is plaszticitást ad, akkor az enyémnek is; három dimenzióban sem vagyok kivétel, élek és mozgok, mint eleresztett inga, mellem kasát veri a szívem, pumpálja a vért bő hozamú ereimbe, amik bőr alatti kék folyókként látszanak karom fonákján; csuklóját kidomborodnak, mint azt az árnyékok érzékeltetik.

Bozai Ágota

